

Grey Scale #13

DANES-PICTA .COM

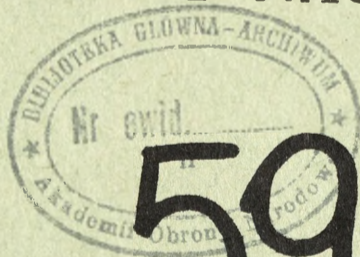
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

czyt. 355.07

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

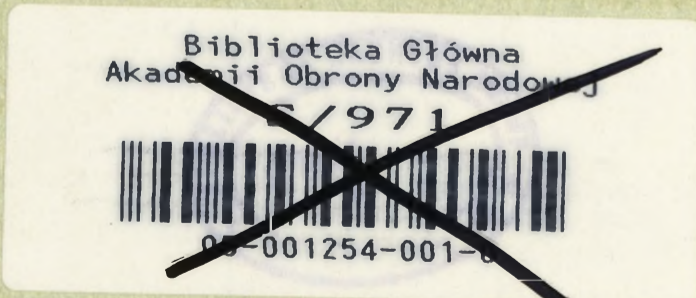
INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

WYBRANE PROBLEMY NAUKI WOJENNEJ

59671

~~51971~~

WARSZAWA

CZERWIEC

1987

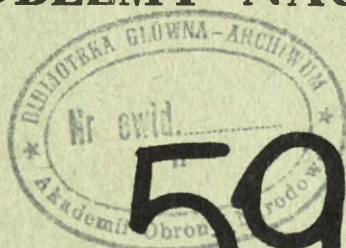
czyt. 355.07

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

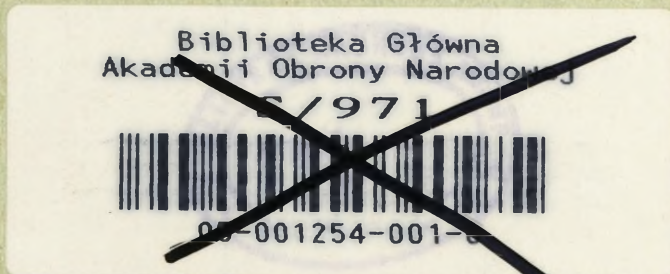
1

WYBRANE PROBLEMY NAUKI WOJENNEJ

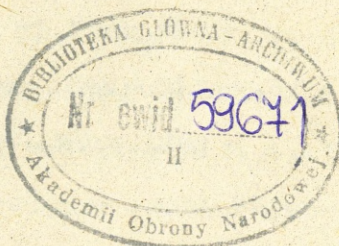
59671

~~51971~~

Akademia Sztabu Generalnego WP
im. gen. broni K. Świerczewskiego

Instytut Badań Strategiczno-Obronnych

WYBRANE PROBLEMY NAUKI WOJENNEJ

W a r s z a w a

czerwiec

1987 r.

Opracował zespół:

- gen.dyw.prof.dr hab.Władysław MRÓZ-kierownik
- płk.prof.dr hab.Julian KACZMAREK-z-ca kierownika
- płk.prof. dr Andrzej MADEJSKI
- płk. prof. Remigiusz WÓJTOWICZ

Treść:

Wprowadzenie.....	4
1. Terminologia przyjęta w pracy.....	6
2. Obszary występowania problematyki wojennej/obronnej/.	11
3. Założenia i zasady systematyki nauk wojskowych.....	14
4. Relacja i miejsce nauk wojskowych w systemie nauki wojennej.....	20
5. Uwagi/ spostrzeżenia/ do przedmiotu i struktury nauk wojskowych.....	25
6. Charakterystyka dyscyplin /specjalności/ nauk wojskowych.....	31
7. Internacjonalistyczny /koalicyjny/ i narodowy charakter nauk wojskowych państw socjalistycznych.....	39
8. Poglądy na rozwój nauk wojskowych. Kierunki podnoszenia efektywności pracy naukowej.....	45

WPROWADZENIE.

Naukoznawstwem wojskowym i w jego ramach problemem systematyki szeroko rozumianej nauki wojennej zajmują się pracownicy naukowci Akademii Sztabu Generalnego WP w sposób pogłębiony od przeszło 10 lat.

W 1977 roku Uczelnia nasza była miejscem spotkania wielu przedstawicieli sztabów generalnych państw-stron Układu Warszawskiego - naukowców i praktyków na którym omawiana była systematyka nauki wojennej. Z uwagą też studiowaliśmy wszelkie publikacje traktujące o tej problematyce. Ze szczególnym zainteresowaniem śledziliśmy dyskusje toczące się na łamach różnych czasopism, głównie radzieckiej i polskiej Myśli Wojskowej. Na przełomie lat siedemdziesiątych ukazało się szereg prac o tej tematyce, opublikowanych przez pracowników naukowych naszej uczelni.^{x/}

Dużą wartość naukową posiada -według naszej oceny- publikacja M.A.Garejewa pt: M.W.Frunze - teoretyk wojskowy^{xx/}, w której Autor z dużym znawstwem przedmiotu przedstawia swój pogląd na systematykę nauk wojskowych. Współuczestniczący w niniejszym opracowaniu uważa, że zaprezentowane w tym wydawnictwie poglądy można uznać za podstawowe do przygotowanego w ramach UW dzieła pt. Nauki wojskowe.

Biorąc pod uwagę postęp, osiągnięty w ostatnich latach w zakresie analizy problemu, wyniki własnych dociekań badawczych, jak również

x/w tym czasie ukazały się m.in. następujące prace:

- B. Chocha, J. Kaczmarek, Wojna i doktryna wojenna, wyd. MON, W-wa 1979
- Praca zespołowa pod kierownictwem J. Kamińskiego, Nauka i doktryna wojenna, problematyka narodowa i internacjonalistyczna, wyd. MON, Warszawa 1980
- A. Madejski, Nauka wojenna, wyd. MON, Warszawa 1981
- J. Kaczmarek, Cz. Staciwa, St. Zapolski, Doktryna wojenna, wyd. MON, W-wa 1982
- J. Kaczmarek/kier. nauk./Nauka i doktryna wojenna, wyd. MON, W-wa 1984
- M.A. Garejew, M.W. Frunze - wojennyj teoretik, wyd. Vojennoje Izdatielstwo, Moskwa 1985

zaproponowana nam objętość publikacji, w prezentowanym materiale zamierzamy przedstawić w syntetycznej formie jedynie te problemy, które naszym zdaniem warte uwzględnąć w dziele opracowanym w ramach Układu.

Z przeprowadzonych przez nas badań naukowych wynika, że większość nieporozumień w odniesieniu do systematyki nauki wojennej jest następstwem zróżnicowanego rozumienia terminologii stosowanej w tego rodzaju pracach. Za nieodzowne uznaliśmy więc przedstawienie swego poglądu na podstawowe pojęcia, obszary występowania problematyki wojennej /obronnej/ oraz kryteria jej systematyzacji. Pozostałe problemy, takie jak: rola, miejsce, przedmiot i struktura nauk wojskowych oraz treść dyscyplin i specjalności tych nauk, ich związki międzynarodowe /konfliktowe/ i narodowe, a także rozwój nauk wojskowych i kierunki podnoszenia efektywności pracy naukowej - przedstawione zostaną w formie naszych poglądów na nie, bez szerszego ich uzasadnienia.

1. TERMINOLOGIA PRZYJĘTA W OPRACOWANIU.

Termin "nauka" ma kilka znaczeń. W sensie dydaktycznym oznacza ona uczenie się lub uczenie innych. W sensie instytucjonalnym jest to działalność uprawiana w instytucjach /uczelniach, szkołach/ zajmujących się nauką.

W sensie treściowym - to wytwór działalności naukowo-badawczej /wiedza/. W sensie funkcyjnym - nauka stanowi zbiór czynności prowadzących do wiedzy. W sensie zaś historyczno-socjologicznym oznacza dziedzinę kultury obejmującą całokształt systematycznie uprawianej działalności poznawczej, wytwory tej działalności, narzędzia i środki działalności poznawczej oraz instytucje powołane do prowadzenia działalności naukowej, nauczania, ogłaszania i rozpowszechniania wyników tej działalności.

W niniejszym opracowaniu termin "nauka" będzie używany we wszystkich tych znaczeniach. Oznacza to, że terminu nauka nie utożsamiamy jedynie z nauką w sensie treściowym, czyli wiedzą, gdyż jest ona /nauka/ zakresowo znacznie szersza.^{x/}

W języku polskim, podobnie jak w wielu innych językach, mamy do czynienia z dwoma terminami: nauka wojenna i nauki wojskowe.

Przez naukę wojenną rozumiemy zbiór nauk, których przedmiotem badań jest wojna lub zjawiska związane z wojną, badane z różnych punktów widzenia, w celu poznania tego zjawiska i zachodzących w nim procesów oraz wypracowania reguł praktycznego postępowania. W tym znaczeniu nauka wojenna jest synonimem terminów: rosyjskiego: "sistema znaniy/??/a, wojnie i armii", niemieckiego: "Kriegs wissenschaften", czy

x/ Terminu "nauka" używamy także zastępczo zamiast terminów: "dziedzina", "dyscyplina", "specjalność", czyli dla określenia jakiegoś wybranego działu nauki.

angielskiego: "Science of War".

Przez nauki wojskowe rozumiemy dziedzinę nauki, której przedmiotem badań jest walka zbrojna, rozumiana jako jedna z form walki i badana z różnych punktów widzenia w celu poznania tego zjawiska i zachodzących w nim procesów oraz wypracowanie reguł praktycznego postępowania. W tym znaczeniu nauki wojskowe są synonimem terminów: rosyjskiego: "wojennaja nauka", niemieckiego: "Militarwissenschaften", czy angielskiego: "Military Science".

Ze względu na rygory stosowane przy podziałach nauki różnią się jej klasyfikację, systematykę i typologię.

Przez pierwszy z wymienionych terminów - klasyfikacja rozumiemy logiczne podziały całego zbioru wszystkich nauk z zachowaniem zupełności i rozłączności. Ze względu na konieczność dopełnienia tych warunków są to zazwyczaj podziały mało rozczłonkowane, o dużym stopniu ogólności/np. dzielące naukę na społeczną, przyrodniczą i techniczną/. Dlatego też w niniejszym opracowaniu systematyzujemy nauki wojskowe, jako że jest to przedsięwzięcie mniej rygorystyczne pod względem zupełności i rozłączności.

Systematyka nauki zależy przede wszystkim od celu, któremu nauka ma służyć, jej stanu na danym etapie rozwoju oraz warunków w których się rozwija.

W prezentowanej pracy przyjęto, że głównym celem systematyki jest zapewnienie odpowiedniego do potrzeb rozwoju nauk wojskowych. Uwzględniono w niej również stan nauki wojennej w PRL oraz warunki w jakich się ona w naszym kraju rozwija.

W przedstawionej systematyce starano się uwzględnić zarówno kryteria epistemologiczne /przedmiot, punkt widzenia, cele, metody/, jak i organizacyjne /praktyczne/.

Dokonano już w naszym kraju pierwszych prób systematyki nauki

wojennej. Dotychczas jednak nie ma oficjalnie zaakceptowanego jej podziału. Nasze stanowisko w tej kwestii zostanie zasygnalizowane w dalszej części niniejszego opracowania.

Obowiązująca obecnie systematyka nauki w PRL, dokonana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przede wszystkim pod kątem nadawania stopni i tytułów naukowych, ^{t.j.e.} na potrzeby polityki kadrowej dzieli tę naukę na dziedziny, te zaś na dyscypliny i specjalności. Dopuszczalny jest dalszy podział na podspecjalności. Zgodnie z tą systematyką nauki wojskowe są dziedziną nauki. Ten oficjalnie obowiązujący w PRL podział stanowi podstawę do dalszej systematyki tej dziedziny nauki.

Zaznaczyć należy, że nazw dziedzin, dyscyplin i specjalności /podspecjalności/ nie traktuje się jako zbiorczych, inaczej "pustych". Znaczy to, że w nazwie dziedziny /dyscypliny, specjalności, podspecjalności/ mieści się ogólna teoria tej nauki. Jeżeli np. założyć, że "strategia" jest dyscypliną naukową, to w nazwie tej mieści się ogólna teoria strategii.

Obszarem zainteresowania nauki wojennej jest problematyka wojenna /obronna/ przez którą w niniejszym opracowaniu rozumieć należy z jednej strony - sprawy związane z zagrożeniem wojennym i przeciwdziałaniem przekształcania go w wojnę lub kataklizm atomowy, z drugiej natomiast strony - z przygotowaniem i prowadzeniem ewentualnej wojny /kataklizmu atomowego/.

Również termin "teoria" ma kilka znaczeń. Najczęściej oznacza wiedzę tłumaczącą jakąś dziedzinę zjawisk, w odróżnieniu od praktyki, z którą pozostaje jednak w związku i na podstawie której jest formułowany. Wynika stąd, że przy takim rozumieniu tego terminu "teoria", chodzi o wszelkie teorie, zarówno naukowe, jak i nienaukowe.

Termin "teoria" w obszarze nauki oznacza najczęściej zespół /sy-

stem/ twierdzeń /hipotez/ logicznie i rzeczowo uporządkowanych, powiązanych określonymi stosunkami logicznymi, występujących w danej nauce oraz spełniających przyjęte w niej kryteria naukowości i poprawności metodologicznej, a więc traktujących o przedmiocie, treści, procesach, sposobach, granicach i kryteriach poznania ludzkiego. Nie należy natomiast terminu "teoria" używać zamiennie z terminem dyscyplina /specjalność/ naukowa/np. teoria dowodzenia, teoria strategii/, ponieważ w każdej dyscyplinie /specjalności/ może być co najmniej kilka, niekiedy różniących się między sobą teorii.

W niniejszym opracowaniu przyjmujemy również, że we współczesnym świecie mamy do czynienia z trzema stanami, którym odpowiadają następujące kategorie pojęciowe: pokój, wojna i kataklizm atomowy, co należałoby naszym zdaniem uwzględnić w opracowanym dziele - patrz schemat, załącznik nr. 1. Wyróżnienie "kataklizmu atomowego" jako stanu trzeciego proponujemy z dwóch powodów. Po pierwsze - dlatego, że jest on w obecnej sytuacji realny, czyli możliwy do zaistnienia, a po drugie - ponieważ jego ~~istnienie~~^{wydzielenie} sprawia, że ^{nie}dezaktualizują się: Lenińska definicja pokoju i wojny oraz definicja agresji przyjęta przez ONZ w 1974r., którą państwa UW podpisały. W obu bowiem realnie istniejących stanach /pokój i wojna/ możliwe jest osiągnięcie celów politycznych. Różnica polega głównie na rodzaju użytej przemocy. W pierwszym wypadku /pokój/ chodzi o osiągnięcie celów politycznych przy użyciu przemocy niezbrojnej /lub nieużywaniu owej przemocy w ogóle/, w drugim zaś wypadku /wojna/-o wszystkie rodzaje przemocy, ze zbrojną włącznie. Działanie, które uniemożliwia osiągnięcie racjonalnych celów politycznych^{x/} należy więc wyłączyć ze stanu wojny, gdyż wykracza poza

x/ Zagłady ludzkości, lub nawet zniszczenia globu ziemskiego nie można uznać za racjonalny cel polityczny.

przyjętą definicję tego terminu. Stan ten nazwaliśmy "kataklizmem atomowym"^{x/}.

x/ Szersze wyjaśnienie tej problematyki - patrz Myśl Wojskowa nr.9 s. 11-17 i nr.11, s.15-26, Warszawa 1986 r.

2.OBSZARY WYSTĘPOWANIA PROBLEMATYKI WOJENNEJ /OBRONNEJ/.

Problematykę wojenną /obronną/ z punktu widzenia obszarów jej występowania można podzielić następująco - patrz schemat nr.2.:

- wiedza naukowa /nauka wojenna/;
- wiedza nienaukowa ;
- doktryna wojenna /obronna/ ;
- praktyka wojenna /obronna/.

Wiedzę naukową spośród ogółu wiedzy wyróżnia fakt spełniania kryteriów naukowości. Należą do nich: postępowanie badawcze zgodne z metodami naukowymi; język pozwalający na jednoznaczne i ścisłe formułowanie wyników poznania; uznanie za naukowe tylko takich twierdzeń, które mają dostateczne uzasadnienie; wewnętrzna niesprzeczność zbioru twierdzeń; krytycyzm wobec wszelkich wypowiedzanych tez; postawa ustawicznego sprawdzania i rozbudowy istniejącej wiedzy naukowej oraz twórczy charakter rezultatów poznawczych.

W ramach nauki wojennej bada się i formułuje prawa, zasady i reguły oraz określa formy i sposoby przygotowania i prowadzenia wojen, a także, szczególnie w dobie nam współczesnej, formy i sposoby przeciwdziałania ich wybuchowi w różnych okresach i krajach oraz na różnych teatrach działań wojennych.

Naukowcy, biorąc za podstawę określone założenia i metody badawcze tworzą różne hipotezy, które po weryfikacji przyjmują formę teorii naukowych.^{x/} Różnorodność założeń i metod badawczych powoduje, że w obszarze nauki ma się do czynienia z wielością rozwiązań teoretycznych tego samego problemu.

Wiedza nienaukowa obejmuje wszelkie wiadomości zdobyte przez człowieka w konfrontacji z obiektywną rzeczywistością, czyli zarówno wia-

x/ W nauce wojennej częstym zjawiskiem jest zakończenie badań na etapie hipotez naukowych, jako że ich pełna weryfikacja może nastąpić dopiero podczas wojny.

domości zawarte w refleksji teoretycznej, jak też wiadomości tą refleksją nie objęte, lecz niezbędne dla praktycznej działalności człowieka /wiedza użyteczna/. Jest to wiedza, która nie spełnia kryteriów naukowości.

W obszarze wiedzy nienaukowej ma się do czynienia z różnego rodzaju informacjami - od mylących, bezwartościowych i mało prawdopodobnych po wartościowe, racjonalne, oparte niejednokrotnie na długoletnich doświadczeniach.

Wynika stąd, że zarówno w obszarach wiedzy naukowej, jak i nienaukowej mogą zaistnieć i de facto istnieją różnorodne rozwiązania tego samego problemu. Powyższa sytuacja jest niedopuszczalna w doktrynie wojennej /obronnej/, bowiem decydenci spośród wielu naukowych, a także i nienaukowych rozwiązań wybierają /powinni wybierać/ tylko te, które służą celom politycznym państwa /koalicji/ i których realizacja jest możliwa.

Ustalenia doktrynalne służą bieżącym potrzebom. Dlatego funkcją doktryny jest selekcja poglądów zarówno naukowych, jak i nienaukowych opartych na racjonalnych przesłankach. W tej funkcji doktryna wojenna /obronna/ spełnia rolę swego rodzaju filtra, przez który do praktyki wojennej przedostawać się powinny tylko te rozwiązania, które na danym etapie uznane są przez kierownictwo danego szczebla za obowiązujące. Rozwiązania owe uzyskują miano doktrynalnych i tylko one powinny być realizowane w praktyce. Należy więc zgodzić się z gen. S. Kozłowym, który twierdzi, że doktryna wojenna /obronna/ spełnia rolę "zasadniczego w swoim rodzaju prawa"^{x/}, czyli zespołu postanowień, którymi powinni się kierować wszyscy odpowiedzialni za przygotowania obronne.

x/ S. Kozłow, Doktryna wojenna a nauka wojenna, /W/ Problemy rewolucji w dziedzinie wojskowości, Warszawa 1966, s. 70

Odnosić więc należy, że doktryna wojenna /obronna/ jest specyficznym obszarem problematyki wojennej /obronnej/ i nie może być uznana za naukę, mimo że znaczna część zawartych w niej poglądów /ustaleń/, a nawet wszystkie mogą wpływać z teorii naukowych. Za podstawowe kryterium przynależności określonych poglądów /ustaleń/ do obszaru doktryny wojennej uznaje się bowiem ich zgodność z celami politycznymi oraz możliwość realizacji w praktyce o czym decydują kompetentne, uprawnione do tego organy /osoby/.

Z problematyką wojenną /obronną/ mamy również do czynienia w praktyce. Zgodnie z tym co już powiedziano, praktycy powinni realizować poglądy /ustalenia/ doktrynalne. Nie zawsze ma to jednak miejsce. Dowodów na to jest wiele. W tym wypadku rozwiązania naukowe lub nienaukowe, omijając decydentów i obszar doktryny wojennej /obronnej/ są bezpośrednio wprowadzane do praktyki /patrz schemat 2-linia przerywana/.

Uogólniając, należy stwierdzić, że za rozwiązanie idealne uznać trzeba to, w którym wyniki prac naukowo-badawczych oraz w wyjątkowych i uzasadnionych wypadkach wiedzy nienaukowej, przyjmują za doktrynalne i one właśnie są realizowane w praktyce. Nie zawsze jednak -co już zaznaczono- tak właśnie sprawy te się rozwiązują.

3. ZAŁOŻENIA I ZASADY SYSTEMATYKI NAUK WOJSKOWYCH.

W pracy nad systematyką nauk wojskowych przyjęliśmy założenia oparte na ustaleniach metodologicznych materializmu dialektycznego i historycznego oraz regułach naukoznawstwa, które traktujemy nie dyrektywnie lecz merytorycznie.

3.1. Istotny wpływ na sposób systematyzowania nauk i uzyskane rezultaty wywiera cel tego przedsięwzięcia. Celem zaś pracy nad usystematyzowaniem nauk wojskowych jest z jednej strony poznanie tego ważnego, burzliwie rozwijającego się zjawiska naszej wojskowej rzeczywistości, a z drugiej - zapewnienie:

a/ uporządkowanego, stałego i aktualnego rozeznania w potrzebach i możliwościach wykorzystania najnowszych osiągnięć nauki dla rozwoju obronności;

b/ właściwego wyboru głównych kierunków rozwoju nauki, a co za tym idzie stosowanego, racjonalnego rozdziału kadr, środków i wszelkich pozamaterialnych bodźców stymulujących ten rozwój;

c/ optymalizacji form organizacji nauki w tym organizacji instytucjonalnej /uczelnie, instytuty, katedry, zakłady, komórki naukowe dowództw i sztabów - ich rozwój, reorganizowanie, powoływanie nowych, likwidowanie zbędnych itd/;

d/ ustalenia zakresów odpowiedzialności i zainteresowań badawczych, dydaktyczno-wychowawczych, organizacji współpracy wszystkich zainteresowanych instytucji i pracowników naukowych;

e/ optymalizacji doboru programów i harmonogramów przygotowania kadr oraz zaplecza naukowego.

Rozwój sytuacji spowodował, że ograniczenie się w dziedzinie obronności do problematyki walki zbrojnej, nawet rozpatrywanej z uwzględnieniem i na tle ogólnym całego zjawiska wojny, jest już dziś nie do przyjęcia. W tej dziedzinie całkowicie zgadzamy się z poglądami

gen.M.Garejewa.Podzielamy zatem pogląd, że istnieje potrzeba nie tylko rozszerzania zainteresowań naukowych na inne, w zasadzie na wszystkie dziedziny nauki i techniki współczesnej, ale także wyjścia z problematyką obronną na szerokie forum nauki cywilnej w celu zwiększenia jej odpowiedzialności za przygotowanie obronne państwa.

3.2.Systematyka nauk może przynieść istotne korzyści. Niemniej jednak należy pamiętać o tym, że pociąga za sobą nieomal zawsze określone niebezpieczeństwa - może bowiem przemienić się w "gorset" utrudniający lub wręcz uniemożliwiający nauce nadążanie za rzeczywistością, nie mówiąc już o jej wyprzedzaniu i torowaniu dróg postępowi.Jest to swoiste niebezpieczeństwo szczególnie istotne w warunkach współczesnego tempa rozwoju otaczającej nas rzeczywistości.

Chcąc tego uniknąć trzeba - zdaniem naszym - nie dopuścić do jej formalizacji.Trzeba również, aby była to systematyka elastyczna, otwarta, przystosowalna łatwo do zmieniających się szybko warunków /potrzeb, możliwości/, zdolna do adaptowania zmian będących następstwem rozwoju.

Systematyka ta powinna być również dość często aktualizowana, np. raz na 5 lat.

3.3.Systematyka powinna być możliwie obiektywnym odbiciem realnej rzeczywistości.Oznacza to, że zbiór /zestaw/ nauk, tworzący nauki woj-
skowe zależy wyłącznie od tego czy i które z nich spełniają wymagane w naukoznawstwie kryteria.

W naukoznawstwie polskim przyjmuje się następujące główne kryteria wyodrębniania nauk:

- odrębność przedmiotu badań lub - przy wspólnym dla różnych nauk przedmiocie - co najmniej odrębność punktu widzenia, pod którego

kątem dana nauka bada ów przedmiot; x/

- własne metody badawcze, nawet jeśli są one wykorzystane także przez inne nauki, w innym zestawie;

- własne środowisko naukowe, prowadzące działalność badawczą, dydaktyczną, wydające prace naukowe /popularno - naukowe/;

- własne instytucje, prowadzące zawodowo działalność naukowo-badawczą i dydaktyczną /szkoły wyższe, instytuty, katedry, zakłady lub tp/;

- własne czasopisma naukowe i popularno - naukowe.

Nauka wojenna jak każda inna nauka i cała rzeczywistość, jest w ciągłym ruchu, procesie stawania się, rozwoju, czy wreszcie stagnacji /zastoju/. Zatem mamy w praktyce do czynienia z naukami o różnym stopniu dojrzałości /stawania się, doskonalenia, upadku/ w różnym stopniu spełniającymi wymienione wyżej kryteria. Ocena stanu tego procesu należy do naukoznawców.

3.4. Zgodnie z leninowskim twierdzeniem zanim przystąpi się do rozwiązywania zagadnień szczegółowych należy zawsze uprzednio rozwiązać i uporządkować problemy w ogóle. Twierdzenie to znajduje dziś pełne odzwierciedlenie w teorii systemów.

Systematyzując nauki wojskowe trzeba zatem uprzednio opracować lub uzyskać i przyjąć za podstawę systematykę rozleglejszą - nauki wojennej, a także nauki w ogóle. Przy tym rzecz nie tylko w formalnym spełnieniu obowiązujących wymagań metodycznych. Chodzi o istotne względy

x/ Nie wyodrębniamy przedmiotu i obiektu badań, gdyż - semantycznie rzecz biorąc - obiekt i przedmiot to to samo, z tym, że słowo obiekt pochodzi z języka łacińskiego /por. też słowo subiekt i przedmiot/. Ponadto, przy systemowym widzeniu rzeczywistości, dwa stopnie konkretyzacji też nie rozwiązują problemu. Wyodrębniamy natomiast przedmiot i punkt widzenia owego przedmiotu.

merytoryczne, polegające na tym, że przyszła wojna - przede wszystkim w rezultacie rewolucji naukowo - technicznej - z pewnością będzie radykalnie inna niż dotychczasowe. Rozwój nauki, techniki i ekonomiki z roku na rok stwarza w interesującej nas dziedzinie nowe możliwości, nowe formy zagrożenia i przeciwdziałania, często odległe od tradycyjnych i intuicyjnie branych pod uwagę. Trzeba bardzo wnikliwie śledzić ten rozwój, w odpowiedni sposób nań wpływać i w nim uczestniczyć, aby nie być w przyszłości zaskoczonym i bezradnym. Systematyka nauki współczesnej w ogóle, a wojennej w szczególności powinna stać się w tej działalności istotnym i niezbędnym przewodnikiem.

3.5. Przyszła wojna - jako zjawisko ogarniające wszystkie siły, środki i dziedziny życia społecznego oraz środowiska - może i coraz bardziej musi być przedmiotem badań wielu dziedzin nauki. Z kręgu tych nauk można ewentualnie wyłączyć tylko bardzo nieliczne. Zatem dokonania podziału nauki w ogóle na naukę wojenną i inne nauki nie można oczekiwać ani od resortu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ani od innych centralnych organów administrowania nauką i techniką. A wyodrębnienie i usystematyzowanie nauk - których przedmiotem badań jest /powinna lub może być/ zarówno wojna w całości jak i poszczególne jej strony /aspekty, warunki, siły, środki/, a także metody jej przygotowania i prowadzenia, jej zapobiegania, czy wreszcie jej skutków, jest przedsięwzięciem niezwykle dziś dla obronności państwa ważnym i potrzebnym. Jest to niezbędne zarówno dla kierownictw politycznych i państwowych /odpowiedzialnych za rozwój tej obronności/, jak też dla resortów mających znaczenie obronno, przede wszystkim dla resortu Obrony Narodowej, a także dla całego środowiska uczonych. Oznacza to, że systematyka nauki wojennej /nauk wojskowych/ powinna być spójna z systematyką ogólną, zarówno co do formy jak i co do związków merytorycznych. Nie może to być jednak systematyka "egocentryczna", uwzglę-

dniająca jedynie poglądy wojskowych, t.j. nie może być zbudowana z myślą wyłącznie, czy choćby głównie o potrzebach walki zbrojnej.

3.6. Niestety systematyki nauk aktualnie obowiązujące w poszczególnych krajach RWPG, niekiedy w istotny sposób różnią się między sobą. Uzgodnienia w tej dziedzinie, poczynione w ramach wspomnianej Rady, ograniczają się - jak dotychczas - jedynie do wybranych nauk, najważniejszych ze względów gospodarczych. Nie jest to jednak z punktu widzenia potrzeb opracowania wspólnej systematyki nauki wojennej i nauk wojskowych wystarczające

Również wielkość, wynikający stąd zakres praktycznych zainteresowań i rozwiązań, położenie geopolityczne, konkretne możliwości i szczególne potrzeby obronnych, struktura organizacyjna sił zbrojnych i całych systemów obronności są w poszczególnych państwach członkowskich Układu Warszawskiego - i z natury rzeczy muszą pozostawać - dość zróżnicowane. Wszystko to oznacza, że również systematyki nauki wojennej i nauk wojskowych tych państw, aczkolwiek podobne w zasadniczej koncepcji i podstawowych treściach nie powinny i nie mogą być identyczne.

3.7. Cechą szczególną nauki współczesnej są przeciwstawne tendencje: do integracji i równocześnie do różnicowania się, zwanego dyferencjacją. Podobnie silną właściwością nauki jest dziś zjawisko interferencji tj. nakładania się poszczególnych nauk /dyscyplin i specjalności/ na siebie. Zdarza się również jednoczesne występowanie jednej nauki w dwu i więcej układach, z różnymi wynikającymi stąd konsekwencjami, dotyczącymi np. różnego rozkładania się odcieni i akcentów, przynoszące na ogół korzystne efekty ostateczne, przyspieszają rozwój i postęp.

Uważamy, że nie należy przedstawionym tendencjom przeciwdziałać w trybie administracyjnym. Przeciwnie, tendencje te należy popierać.

W dziedzinie zaś systematyki oznacza to głównie obowiązek rejestrowania faktów.

Uważamy również, że w nauce nie występuje w naturalny sposób zjawisko podporządkowania jednych nauk - innym. Zjawisko hierarchii w nauce odnosi się tylko do rozróżnienia nauk o wyższym stopniu ogólności teoretycznej od nauk bardziej szczegółowych. Różnica ta wynika także z odmienności przedmiotów badań, które z natury rzeczy są bardziej lub mniej rozległe.

Znajduje to swój wyraz m.in. w podziale nauk na poznawcze /teoretyczne/ i stosowane /praktyczne/. Nie powinno to oczywiście oznaczać, że są wśród nich nauki nadrzędne i podrzędne, i że te drugie muszą uwzględniać dyrektywy pierwszych. Wszystkie nauki powinny dla dobra własnego rozwoju korzystać wzajemnie ze swego dorobku. Mogą także, a niekiedy powinny podważać twierdzenia, hipotezy, teorie innych nauk /tak, jak i własne/, jeżeli w świetle badań i faktów budzą one wątpliwości. Wszystko to skłania do uznania metody graficznego przedstawiania nauki współczesnej w postaci rozgałęziającej się w dół piramidy za rozwiązanie nie najlepsze, wypaczające rzeczywistość. Bardziej adekwatna wydaje się być postać graniastosłupa, macierzy, lub sieci, obrazującej zarówno poszczególne elementy całości jak i wszystkie wewnętrzne oraz zewnętrzne relacje.

4.ROLA I MIEJSCE NAUK WOJSKOWYCH W SYSTEMIE NAUKI WOJENNEJ.

Przystępując do określenia roli i miejsca nauk wojskowych w systemie nauki wojennej trzeba uprzednio odpowiedzieć sobie na pytanie czemu - praktycznie rzecz biorąc - określenie to ma służyć. Zdaniem naszym - powinno ono służyć osiągnięciu celów całej systematyki, zarówno nauki wojennej, jak i nauk wojskowych. Cele te zaś są dwójakiego rodzaju:

1) - po pierwsze - chodzi o zapewnienie sobie : stałego i aktualnego rozeszania w możliwościach pojawiania się / dzięki rozwojowi nauki i techniki / nowych rodzajów, form oraz środków zagrożenia /przemocy/, które mogłyby być wykorzystane do osiągnięcia celów politycznych oraz możliwości przeciwdziałania im;

2) - po drugie - chodzi o zapewnienie sobie warunków do racjonalnej polityki naukowej / właściwy wybór kierunków rozwoju nauki, odpowiedni rozdział środków, właściwe przygotowanie i rozmieszczenie kadr, rozłożenie odpowiedzialności, zadań itp./.

Cele te sugerują potrzebę ustaleń stabilnych, zapewniających możliwie dogodne warunki pracy we wszystkich dziedzinach nauki, które trzeba brać pod uwagę. A w istocie rzeczy trzeba dziś brać pod uwagę wszystkie lub prawie wszystkie dziedziny nauki.

W tej sytuacji wydaje się konieczne widzieć nauki wojskowe jako jedną z wielu części składowych systemu nauki wojennej, mianowicie jako podsystem nauk, w którego ramach bada się jedną z form walki, składających się na zjawisko wojny w całości - to jest walkę zbrojną.

Obok tego podsystemu trzeba by widzieć podsystemy nauk badających inne formy walki i to każdą oddzielnie. Przy tym nie powinno się ich rozważać wyłącznie w warunkach wojny - jako, że walka niezbrojna /niezbrojne formy przymusu/ stosowana z myślą o osiągnięciu celów politycznych prowadzona jest stale, w tym również w czasie pokoju. Aktualnie sprawa

takiego rozwiązania jest trudna, jako że praktycznie nikt dotąd z tego punktu widzenia nauki nie systematyzował. A ponadto - co gorsze - praktycznie nie wyodrębniły się nauki, które można by zestawić w duże /kompleksowe/ systemy " odpowiedzialne " w całości za badanie poszczególnych niezbrojnych form walki.

Dlatego też - zdaniem naszym - systematykę nauki wojennej trzeba zbudować na podstawach ogólnej systematyki nauki współczesnej, analizując kolejno zakresy i treści zainteresowań badawczych każdej dziedziny, dyscypliny, specjalności, a nawet podspecjalności. Rejestrować przy tym należy wszystko to co w tej działalności dotyczy spraw wojny, a jeśli nie wojny - to w każdym razie przemocy i może być w przyszłości w tym celu wykorzystane.

Taka systematyka powinna być budowana wspólnym wysiłkiem ułożonych zarówno wojskowych jak i cywilnych i powinno się ją co jakiś czas uaktualniać.

W warunkach PRL za podstawę systematyki przyjmujemy wykaz nauk, ujęty w Zarządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa wyższego z dnia 18 czerwca 1986 r.^{x/}

Wyodrębnia się w nim 16 dziedzin nauki, a wśród nich - o czym była mowa - dziedzinę nauk wojskowych. Każda z dziedzin obejmuje określony zestaw dyscyplin naukowych. We wspomnianym zarządzeniu wyodrębnione zostały wyłącznie dyscypliny administrowane przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego. Wyodrębnienia pozostałych dyscyplin, a także - w ich ramach - specjalności naukowych, pozostawiono właściwym ministrom i radom naukowym.

Zarządzenie MNiSzW z 18 czerwca 1986 r., chociaż jego celem jest

x/ Wykaz dziedzin nauki i dyscyplin naukowych, ujętych w Zarządzeniu MNiSzW z 18 czerwca 1986 r. - załącznik nr. 3

regulacja trybu nadawania stopni i tytułów naukowych, to jednak w istocie rzeczy reguluje rozwój nauki w ogóle. Nie można więc nie brać tego pod uwagę dokonując systematyki nauki wojennej.

Podobna sytuacja istnieje najprawdopodobniej w innych państwach-sygnatariuszach Układu Warszawskiego. Dlatego pod niektórymi względami ich systematyki nauki wojennej mogą różnić się między sobą. Nie jest to na obecnym etapie najbardziej istotne. Rzeczą ważną natomiast jest uzgodnienie procedury i kryteriów wyodrębniania nauk, tworzących naukę wojenną, a także uzgodnienia formy, jaką nadawać się będzie wynikiem prac badawczych.

Przystępując do budowy systematyki nauki wojennej należy rozwiązać kilka metodycznie istotnych problemów, mianowicie:

- usytuować marksistowsko-leninowską naukę o wojnie i wojsku /wg systematyki widzianej w PRL tj. w dwóch dziedzinach nauki i czterech dyscyplinach / w naukach ekonomicznych - ekonomia ; w naukach humanistycznych - filozofia, socjologia, politologia /; celowe jest przy tym nadanie jej nazwy i rangi ogólnej teorii wojny;

- rozważyć ewentualną konieczność wyodrębnienia szeregu nowych specjalności i dyscyplin naukowych pozawojskowych, takich jak np: w ramach politologii - strategii wojennej, rozumianej jako strategia prowadzenia wojny, czyli nauka o kojarzeniu różnych form walki nie-zbrojnej i zbrojnej dla osiągnięcia wspólnego celu politycznego; w przedziałach interdyscyplinarnych medycyny, chemii i psychologii - psychologia tłumy, psychologia manipulacyjna, psychologia propagandy; - informatyki - nauki o walce informacyjnej, a w jej zakresie - psychologicznej; szeregu nauk przyrodniczych - nauki o zastosowaniu inżynierii genetycznej , a także najnowszych osiągnięć z zakresu zastosowania neurobiologii do celów wojennych lub w ogóle do osiągnięcia celów politycznych środkami przemocy, być może nie mieszczącymi się w dzisiejs-

szym rozumieniu treści pojęcia wojny;

- zastanowić się nad sposobami wyodrębniania nauk, które powinny "obsługiwać" różne formy walki pozazbrojnej, a które nie mają w dotychczasowej strukturze swych jednoznacznie widzianych odpowiedników / np. walka ideologiczna; walka w sferze wywiadów i kontrwywiadów; wysięg w dziedzinie nauki i techniki itp.//;

- uwzględnić w ogólnej systematyce nie tylko szereg wojskowych nauk technicznych, medycznych, prawnych, przyrodniczych, ale także humanistycznych / socjologia wojskowa, historia wojen i wojskowości, językoznawstwo wojskowe, metodologia wojskowych badań naukowych i prognostyka wojskowa oraz naukoznawstwo wojskowe, psychologia wojskowa, pedagogika wojskowa itp/ t.j. wszystkie te nauki, które "obsługują" walkę zbrojną i wojsko, lecz nie spełniają kryteriów epistemologicznych przynależności do nauk wojskowych / których przedmiotem badań nie jest sensu stricto walka zbrojna /.

W naszej, tzn. polskiej ogólnej systematyce nauki, nauki wojskowe - jak już wspomniano - stanowią odrębną, samodzielną dziedzinę. Administrowanie nimi w całości / oczywiście w ramach określonych ustawą sejmową i ogólnymi zarządzeniami / należy do ministra obrony narodowej.

Dziedzinę nauk wojskowych sytuujemy w całości w ramach nauki wojennej. Jej rola w tym zbiorze zależy w znacznej mierze od funkcji którą nauka ta spełnia.

Jedną z funkcji nauk wojskowych - o czym była już mowa - jest jej funkcja poznawcza dostarczająca wiedzy o walce zbrojnej, pozwalająca wykrywać w szczególności prawidłowości rządzące jej rozwojem, ich przebiegiem i wynikami oraz formułować prawa naukowe, a także zasady i reguły praktycznego postępowania. Chodzi tu zarówno o wiedzę diagnostyczną, jak i prognostyczną. Obie spełniają istotną rolę we współczesnej rzeczywistości.

Ważną rolę spełniają również nauki wojskowe w zakresie zaspakajania potrzeb intelektualnych człowieka. Poznajemy wojnę, a w jej ramach walkę zbrojną dla kształtowania ogólnego poglądu na świat oraz wyrobienia sobie racjonalnej postawy wobec świata, wobec otaczającej nas rzeczywistości w ogóle.

Szczególnie ważną rolę spełniają także nauki wojskowe w zakresie szukania prawdy o otaczającej nas rzeczywistości dla zapewnienia sobie możliwości racjonalnego postępowania, określania celów i działania dla ich osiągnięcia, a także w zakresie pobudzenia do odkryć, wynalazków, wypracowania coraz doskonalszych metod postępowania. W tym zakresie mają nauki wojskowe istotny wpływ na rozwój nauki i techniki w ogóle, na szczególne ich ukierunkowanie i okresowe przyspieszenie.

W określonym zakresie zezwalają ponadto nauki wojskowe na powstawanie idei oraz na dostarczanie motywacji do takiego działania, które umożliwiłoby osiągnięcie celów politycznych.

I wreszcie sprawa szczególnie ważna. Rola nauk wojskowych polega przede wszystkim na dostarczaniu wiedzy o środkach i sposobach osiągnięcia zamierzonych celów, drogą walki zbrojnej.

Z przedstawionych rozważań wynika, że głównym motywem działalności badawczej w obszarze nauk wojskowych jest dążenie do poznania i zrozumienia rzeczywistości w celu jej opanowania i przekształcenia zgodnie z potrzebami człowieka. Należy jednak stwierdzić, że zarówno wojna, jak i walka zbrojna, przeżywają współcześnie - na skutek rozwoju nauki, techniki, ekonomiki, oświaty i cywilizacji w ogóle - okres gwałtownego przewartościowania, z którego mogą wyłaniać się nowe możliwości, trudne dziś jeszcze do przewidzenia.

Rekapitulując uważamy, że tak widziana rola nauki sprzyja zarówno celom poznawczym ukierunkowującym poczynania praktyczne, jak i prowadzeniu racjonalnej polityki naukowej.

5. UWAGI /SPOSTRZEŻENIA/ DO PRZEDMIOTU I STRUKTURY NAUK WOJSKOWYCH.

5.1. Przedmiot badań każdej nauki powinien być określony możliwie precyzyjnie i jednoznacznie.

Jednakże zdarza się często, że ten sam przedmiot badany jest w ramach kilku nauk. Wówczas rozróżnić je pozwala odmienny punkt widzenia /wzgląd, aspekt/. Każda z nich bada co prawda ten sam przedmiot, ale z innego, właściwego tylko sobie punktu widzenia. Istotnym czynnikiem wyróżniającym może być ponadto cel. Zatem równie precyzyjnie i jednoznacznie należy określać także punkt widzenia /aspekt, wzgląd / oraz cel.

Niestety definicje nauk wojskowych, spotykane nawet w oficjalnych wydawnictwach np. typu encyklopedycznego, są często dalekie od jednoznaczności i precyzji.

I tak np. w "Wojskowym słowniku encyklopedycznym" wydanym przez Vejenizdat w 1986 r. na s. 135 czytamy: "Nauki wojskowe to system wiedzy o prawach i wojskowo-strategicznym charakterze wojny, organizacji i przygotowaniu sił zbrojnych i kraju do wojny i sposobach prowadzenia walki zbrojnej... Podstawowym przedmiotem nauk wojskowych jest walka zbrojna."

Jeśli podstawowym przedmiotem nauk wojskowych jest walka zbrojna, to znaczy, że jest też jakiś przedmiot niepodstawowy. Jak wynika z treści zdania poprzedzającego, ten niepodstawowy przedmiot, to wybrana problematyka dotycząca wojny w całości. Ale jawi się pytanie: dlaczego akurat ta tylko? Dlaczego w ogóle nauki wojskowe muszą wykraczać poza problematykę wojskową i problematykę ich funkcji w wojnie?

Podobne wątpliwości budzi sformułowanie zamieszczone w "Słowniku podstawowych terminów wojskowych" wydanym przez Sztab Generalny WP w 1977 r. / str. M-5 i N-6 / według którego nauki wojskowe, to "gałąź wiedzy o istocie wojny, zasadach i sposobach prowadzenia działań bojo-

wych przy wykorzystaniu sił zbrojnych oraz ich wszechstronnego zabezpieczenia. Nauki wojskowe badają: obiektywne prawa i prawidłowości walki zbrojnej, opracowują założenia teorii sztuki wojennej... zagadnienia związane ze strukturą organizacyjną, wyposażeniem technicznym i przygotowaniem sił zbrojnych..."

Jak to jest możliwe, aby nauka zajmująca się problematyką działań bojowych, sił zbrojnych, ich zabezpieczeniem, prawami, prawidłowościami walki zbrojnej itp. jednocześnie pretendowała do wiedzy o istocie wojny?

Zdaniem naszym - przedmiotem badań nauk wojskowych, stanowiących podsystem nauki wojennej, jest jednoznacznie WALKA ZBROJNA. Walka zbrojna jest przedmiotem badań nie tylko nauk wojskowych. Jednakże tylko nauki wojskowe badają walkę zbrojną z punktu widzenia jej ORGANIZACJI I PROWADZENIA. A ich celem jest zarówno POZNANIE zjawiska i zachodzących z nim procesów, jak i WYPRACOWANIE REGUŁ praktycznego postępowania. Oczywiście jest, że badania te prowadzi się / powinno się prowadzić / zgodnie z wszystkimi wymaganiami metodologii nauk. Zatem stwierdzenie, że walkę zbrojną bada się na tle rozleglejszego systemu, jakim jest WOJNA, z uwzględnieniem wszystkich związków i zależności politycznych, społecznych, ekonomicznych, naukowo-technicznych itd. nie są już konieczne.

Jednocześnie i precyzyjnie należy również określić przedmiot badań, punkt widzenia / aspekt, взгляд / oraz ewentualnie cel każdej z dyscyplin tworzących zbiór nauk wojskowych. Każda z nich bada określoną część przedmiotu ogólnego dla wszystkich nauk wojskowych - WALKI ZBROJNEJ, łączy je też, a jednocześnie ułatwia rozróżnienie punktu widzenia / aspektu, взгляду / , niekiedy również - cel.

5.2. Jedność /wspólność/ przedmiotu badań, punktu widzenia /aspektu, взгляду/ oraz celu, a z drugiej strony ich odrębność - to kryteria

podziału czysto epistemologiczne wewnątrz naukowe. Naukoznawstwo współczesne przy systematyzacji nauk bierze ponadto pod uwagę względy pozaepistemologiczne, w szczególności potrzeby społeczne jak: konkretne warunki, wymagania i możliwości rozwoju danej nauki, a także tradycje, nawyki i t.d. Stąd można sądzić, że:

- po pierwsze - chyba mogą, a nawet powinny wystąpić pewne różnice między systematykami nauk wojskowych w poszczególnych państwach socjalistycznych;

- po drugie - w zestawie nauk wojskowych znajdują się / mogą się znaleźć / zarówno nauki spełniające wszystkie kryteria epistemologiczne /wewnątrz naukowe/, jak i nauki, kryteriów tych nie spełniające, a wprowadzone do systemu ze względów praktycznych i organizacyjnych.

5.3. Gwoli ścisłości trzeba stwierdzić, że jeśli - ze względu na rozwój zjawiska wojny - uznamy potrzebę wyodrębnienia strategii wojennej, rozumianej jako sztuka kojarzenia wszystkich form ^{i niezbrojnej} walki ~~zbrojnej~~ dla osiągnięcia wspólnego celu politycznego - to terminem sztuki wojennej powinniśmy posługiwać się mówiąc o sztuce prowadzenia wojny w całości. Na potrzeby walki zbrojnej i nauk wojskowych natomiast bardziej adekwatnym byłby termin: sztuka walki zbrojnej, sztuka wojskowa lub sztuka wojenna z dodatkiem - " w wąskim rozumieniu tego słowa ".

Wielu autorów zajmujących się systematyką nauk wojskowych zalicza ostatnio do sztuki wojennej także naukę o dowodzeniu. Podzielamy ten pogląd. Więcej - uznajemy za słuszną tendencję do poszerzania pojęcia sztuki wojennej także o problematykę organizacji i mobilizacji sił zbrojnych, a także o problematykę zaopatrywania i obsługi tych sił.

Również problematyka strategii użycia, sztuki operacyjnej, taktyki, organizacji, zaopatrywania i obsługi poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i tworzących je rodzajów wojsk, a także nauka o obronie cywilnej to też elementy współczesnej sztuki wojennej.

W ten sposób - zdaniem naszym - rysuje się możliwość rozwiązania istotnego problemu metodologicznego i semantycznego, jakim jest potrzeba wyraźnego rozróżnienia w nazewnictwie wojskowym wiedzy i umiejętności oraz nauki i sztuki.

Nasza sztuka wojenna /rozumiana jako sztuka walki zbrojnej/ może być mianowicie, zgodnie z semantyką i swą istotą w całości zarezerwowana wyłącznie dla praktyki. Jej odpowiednikiem naukowym mogą jednoznacznie być nauki wojskowe. Pozwoliłoby to także rozwiązać pewne problemy formalne, mianowicie:

- problem dublowania się znacznej części treści ogólnej teorii /ogólnych zasad/ nauk wojskowych i ogólnych zasad sztuki wojennej /sztuki walki zbrojnej/;

- problem hierarchizacji, w rezultacie której sytuując sztukę wojenną na szczeblu dyscypliny "spycha się" strategię, sztukę operacyjną, taktykę itd. na szczebel specjalności, gdy tymczasem inne nauki wchodzące w zakres nauk wojskowych pozostają dyscyplinami. Frowadzi to do swoistego zdeprecjonowania nauk podstawowych.

Gdyby na razie rozwiązanie takie okazało się nie do przyjęcia proponujemy, aby nazwę "sztuka wojenna" /sztuka walki zbrojnej/ potraktować jako nazwę pustą: jako wspólną, /zbiorczą, ogólną/ nazwę dla określonego zbioru dyscyplin naukowych / a nie jako nazwę dyscypliny/.

5.4. Nauka współczesna obejmuje szereg interdyscyplin, rozwijających się na styku dyscyplin tradycyjnych. Są wśród nich:

- metodologia nauk i metodyka badań naukowych;
- historia rozwoju przedmiotu badań danej nauki i jej samej;
- prognostyka ogólna i specjalistyczna;
- dydaktyka w zakresie danej nauki /szczególnie zaś metodyka kształcenia/, a wskutek jedności nauczania i wychowania także problematyka

wychowawcza ogólna i zawodowa.

Żaden uczony, niezależnie od swej specjalności, nie może nie uczestniczyć w uprawianiu tych interdyscyplin.

Zatem uprawiając nauki wojskowe nie można nie uprawiać jednocześnie metodyki wojskowych badań naukowych, historii, prognostyki, dydaktyki i pedagogiki wojskowej, naukoznawstwa wojskowego. Wymaganie owo - zdaniem naszym - należy uznać dziś za istotne dodatkowe kryterium naukowości. Nie są to nauki ściśle wojskowe, spełniające kryterium wspólności przedmiotu badań, względu, celu, ale są to nauki, których w ramach nauk wojskowych nie można nie uprawiać, jeśli liczyć się chce z wymaganiami nauki współczesnej w ogóle i uzyskiwać w swej działalności pozytywne rezultaty.

Jednakże sądzimy, że nauk tych /metodologii nauk i metodyki wojskowych badań naukowych, historii danej nauki, prognostyki, naukoznawstwa, dydaktyki / można w zestawie nauk wojskowych nie wymieniać. Można je mianowicie usytuować w ramach ogólnej teorii nauk wojskowych.

5.5. W różnych opracowaniach poświęconych systematyce nauk wojskowych spośród nauk tworzących system nauki wojennej wyodrębnia się grupę nauk ukierunkowanych problemowo na potrzeby walki zbrojnej i sił zbrojnych. Często są one zwane naukami STYKOWYMI. Rozwiązanie takie, z punktu widzenia potrzeb polityki naukowej jest zdaniem naszym celowe. Jednakże nie może ono się ograniczać do egzemplifikacji. Potrzebny jest wyczerpujący, co jakiś czas aktualizowany przegląd sytuacji, potrzeb i możliwości w tej dziedzinie.

Niektóre spośród omawianych nauk w całości lub w określonej części, mimo że nie spełniają kryteriów epistemologicznych wspólności przedmiotu badań, bywają włączane do zbioru nauk wojskowych. Dotyczy to np. ekonomiki wojskowej, która w naszym rozumieniu i w warunkach PRL uznawana jest przede wszystkim za naukę ekonomiczną, a nie wojskową. Uzna-

jemy jednak potrzebę zapewnienia poszczególnym armiom sojuszniczym możliwości zastosowania różnych rozwiązań, stosownie do konkretnych potrzeb i możliwości.

W warunkach PRL zarysowuje się np. potrzeba włączenia do zbioru nauk wojskowych: topografii wojskowej; geografii wojennej; organizacji i taktyki służby zdrowia; pracy partyjno-politycznej w siłach zbrojnych; nauki o eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Zresztą wynikające z praktyki potrzeby w tej dziedzinie mogą dość szybko ulegać zmianom.

Nauki wywodzące się z kręgu innych dziedzin i dyscyplin naukowych / np. topografia - działem geodezji, geografia wojenna - działem geografii; organizacja i taktyka służby zdrowia - działem medycyny i td./ mogą i powinny być uprawiane zarówno w ramach nauk wojskowych, jak i ramach dziedzin nauki i dyscyplin macierzystych. Obowiązująca procedura przyjmowania prac i nadawania stopni i tytułów naukowych powinna to uwzględniać jako naturalny wynik interferencji nauk.

Z drugiej strony nie widzimy w systematyce nauk wojskowych uprawianych w PRL ani potrzeby, ani możliwości wyodrębniania: nauki o strategicznych wojskach rakietowych, a w treści nauki o lotnictwie- problematyki działań lotnictwa dalekiego zasięgu i odpowiednio w treści nauki o marynarce wojennej - problematyki działań na oceanicznych TDW.

6.CHARAKTERYSTYKA DISCYPLIN / SPECJALNOŚCI/ NAUK WOJSKOWYCH.

Dziedzina nauk wojskowych, jak każda lub prawie każda dziedzina nauki, obejmuje szereg dyscyplin naukowych /specjalności/ zarówno ściśle wojskowych, jak i o charakterze międzydyscyplinarnym, t.j. takich, które należą i do nauk wojskowych i do innych dziedzin nauki. Poza tym pod samą nazwą "dziedzina nauk wojskowych" kryje się istotna i rozległa, ogólna problematyka naukowa, zwana niekiedy i nie tylko w odniesieniu do nauk wojskowych, ogólną teorią.

6.1. Ogólna teoria nauk wojskowych zajmuje się przede wszystkim badaniem zjawiska walki zbrojnej w całości z punktu widzenia organizacji i prowadzenia tej walki w celu wykrycia jej podstawowych prawidłowości rozwojowych i sformułowaniu na tej podstawie praw naukowych. W rezultacie tego, wykorzystując osiągnięcia innych nauk, formułuje ona podstawowe, ogólne reguły i zasady praktycznego postępowania w tym zakresie. Praca ta wymaga ciągłego doskonalenia / w sensie ogólnym i dla całej dziedziny/ metodyki wojskowych badań naukowych oraz prognozowania, prowadzenia studiów zarówno historycznych, jak też prognostycznych, naukoznawczych i dydaktycznych. Z tego względu działalność tę można usytuować w ramach ogólnej teorii walki zbrojnej.

6.2. Przedmiotem badań strategii jest walka zbrojna widziana w skali wojny, teatru wojny lub teatru działań wojennych.

Celem tak rozumianych badań jest nie tylko poznanie, ale przede wszystkim wypracowanie praktycznych reguł i zasad postępowania w dziedzinie strategii wojskowej / walki zbrojnej /. W wypracowaniu tych reguł bierą udział specjalności różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. W rezultacie powstawać może wiele różnych teorii strategicznych. Jednakże doktrynalną, a więc obowiązującą wszystkich, może być tylko jedna z nich, uznana przez najwyższe władze polityczne i wojskowe za najodpowiedniejszą w danych warunkach.

6.3. Przedmiotem badań sztuki operacyjnej /jako nauki/ jest operacja wojskowa - przybierająca charakter bitwy, na którą składa się wiele urzutowanych w czasie i prowadzonych jednocześnie, a także urzutowanych w przestrzeni bojów oraz starć zbrojnych wraz z całożonałtem działań związanych z ich zabezpieczeniem. Badania prowadzone w zakresie sztuki operacyjnej mają na celu przede wszystkim wypracowanie reguł i zasad organizacji i prowadzenia operacji. W ramach nauki o operacji zbrojnej wyodrębnić można specjalności, których przedmiotem zainteresowań jest sztuka operacyjna poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Są one zarówno częścią sztuki operacyjnej w ogóle, jak i częścią teorii tych rodzajów sił zbrojnych.

6.4. Przedmiotem badań taktyki /jako nauki/ jest bój /walka/ będący podstawową częścią operacji wojskowej i walki zbrojnej w całości, prowadzony siłami i środkami związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów na lądzie, morzu i w powietrzu /kosmosie?/. Badania w zakresie taktyki prowadzone są z punktu widzenia organizacji i prowadzenia działań wojsk w boju i mają na celu przede wszystkim wypracowanie reguł i zasad tych działań.

Poza ogólną teorią taktyki wyodrębnić można taktykę ogólną każdego z rodzajów sił zbrojnych, a także taktykę każdego z rodzajów wojsk występujących w składzie danego rodzaju sił zbrojnych. Wyodrębnione w ten sposób specjalności stanowią zarówno nieodłączną część taktyki w ogóle, jak i teorii poszczególnych rodzajów wojsk; są elementami nakładającymi się na różne dyscypliny i przenikającymi się wzajemnie, co jest zjawiskiem dość częstym w nauce współczesnej ze względu na dużą ich specjalizację i integrację.

6.5. Strategia, sztuka operacyjna i taktyka wyodrębniają się spośród nauk wojskowych w sposób hierarchiczny, nakładają się na /i przenikają przez / wszystkie pozostałe nauki wojskowe. Schematycznie można

to zobrazować dość wyraźnie, posługując się układem tych nauk, wpisanych w prostopadkościan / załącznik nr.4 /.W szczególności stanowią one trzon nauk /teorii/, rozwijanych przez i na potrzeby poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wchodzących w ich skład rodzajów wojsk. Zdaniem naszym jest to zbiór otwarty.Trzeba mieć możliwość wpisywać weń w zależności od konkretnych warunków i sytuacji, te nauki /teorie/, które w rzeczywistości są w siłach zbrojnych danego państwa - sygnatariusza Układu Warszawskiego uprawiane z wydobyciem tych ich elementów, które są najważniejsze.W warunkach WP można aktualnie wyodrębnić nauki /teorie /: wojsk lądowych, wojsk obrony powietrznej, wojsk lotniczych, marynarki wojennej i na równych prawach obrony cywilnej.

6.6.Na problematykę strategiczną, operacyjną i taktyczną, a także poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i obrony cywilnej nakładają się /i przenikają/ wszystkie pozostałe nauki wojskowe. W szczególności dotyczy to nauki o dowodzeniu.Będąc jedną z nauk wojskowych, nie przestaje być jednocześnie jedną z nauk o kierowaniu w ogóle.Przedmiotem badań tej nauki są procesy dowodzenia /informacyjno-decyzyjne/, realizowane w czasie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej.Praktyczne cele nauki o dowodzeniu wiążą się z takimi jej funkcjami szczególnymi jak:racjonalizująca; organizatorska;techniczna i efektywnościowa.Jest ona nauką interdyscyplinarną ze względu na to, że wchodzi w zakres zainteresowań wielu nauk wojskowych i pozawojskowych, czerpie z ich osiągnięć i uogólnia je, a także jest dla nich źródłem istotnych informacji merytorycznych i metodologicznych.

Kojarzy ona również potrzeby, generowane przez teorię ogólną nauk wojskowych, strategię, sztukę operacyjną i taktykę z możliwościami limitowanymi przez stan i rozwój nauk ergologicznych i innych nauk technicznych , przyrodniczych i społecznych w tym także pozawojskowych.

6.7. Nauka o organizacji i mobilizacji sił zbrojnych i obrony cywilnej to również nauka o charakterze problemowym. Jest to nauka o walce zbrojnej, badająca tę walkę z punktu widzenia organizacji sił i środków niezbędnych do jej prowadzenia. Celem badań tej nauki jest poznanie prawidłowości rozwojowych, rządzących rozwojem sił zbrojnych i sił obrony cywilnej; sformułowanie praw będących odzwierciedleniem tych prawidłowości; opracowanie na tej podstawie reguł i zasad postępowania, ukierunkowującego proces kształtowania i przekształcania / doskonalenia / organizacji tych sił. Nauka ta zakresem swych badań i praktycznych zastosowań ich wyników obejmuje zarówno strukturę organizacyjną sił zbrojnych i sił obrony cywilnej jak też procesy ich organizowania i doskonalenia.

Naukę o organizacji sił zbrojnych i obrony cywilnej łączą z szeregiem innych nauk, a przede wszystkim z naukami prawnymi, politycznymi^{x/}, ekonomicznymi, humanistycznymi i pozostałymi wojskowymi liczne związki merytoryczne i formalne, wskazujące na jej wysoce interdyscyplinarny charakter. Polegają one przede wszystkim na wymianie rezultatów badań, a także metod pracy badawczej, uwzględnianiu /wynikających z tych badań / wzajemnych potrzeb i możliwości oraz postulowanych rozwiązań.

Z nauki o organizacji sił zbrojnych i sił obrony cywilnej można dziś wyodrębnić - zdaniem naszym - takie specjalności jak: naukę o strukturze organizacyjnej /formach organizacyjnych / sił zbrojnych i sił obrony cywilnej; naukę o wojskowej polityce kadrowej; naukę o materiałowo-technicznym zabezpieczeniu organizacji sił zbrojnych i

x/ W tym z naukami o państwie, jego organizacji i obronności.

sił obrony cywilnej /w tym m.in. teorię uzbrojenia/ oraz naukę o organizacji, mobilizacji i uzupełnieniu.

Należy także wyodrębnić w niej specjalności związane ze specyfiką poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i służb, które nie przestając być częścią nauki o organizacji i mobilizacji w ogóle, stają się też specjalnościami nauk poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, wojsk, służb, a także obrony cywilnej i jej funkcjonalnych części. Zjawisko interferencji nauk występuje zatem w związkach nauki o organizacji i mobilizacji z innymi naukami wojskowymi i pozawojskowymi w całej swej okazałości.

6.8. Nauka o zaopatrzeniu i obsłudze sił zbrojnych oraz sił obrony cywilnej /nauka o tyłach, teoria tyłów/ bada walkę zbrojną z własnego, szczególnego punktu widzenia: organizowania procesów zabezpieczenia tyłowego działań. Celem badań tej nauki jest zarówno poznanie, jak też przede wszystkim wypracowanie reguł i zasad organizacji tyłów oraz procesów zabezpieczania materiałowego, technicznego, medycznego, komunikacyjnego, a także obsługi sił zbrojnych i sił obrony cywilnej w działaniach. Określa to zakres zainteresowań i odpowiedzialności tej nauki. Trzeba jednakże stwierdzić, iż z nauki o tyłach wyodrębniają się również specjalności poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk, służb, a także obrony cywilnej.

Ścisłe wzajemne zależności łączą naukę o tyłach zarówno z pozostałymi naukami wojskowymi, jak i z naukami prawnymi, politycznymi, medycznymi, weterynaryjnymi, rolniczymi i leśnymi, technicznymi itd. Przesądza to o dużym stopniu jej interdyscyplinarności.

6.9. Rozwój techniki /w szczególności w dziedzinie zastosowań elektroniki, informatyki, genetyki /oraz najnowsze i oczekiwane osiągnięcia w dziedzinie psychologii manipulacyjnej, neurobiologii i psychotroniki nasuwają przypuszczenia o szczególnym wzroście możliwości rozpoznania,

a także walki radioelektronicznej. Dotyczy to także przyspieszenia obiegu i procesów przetwarzania informacji /również w procesie podejmowania decyzji i organizacji działań wojsk / oraz ich zakłócania m. in./ ale nie tylko/ poprzez różne formy i metody oddziaływania na psychikę ludzi, sterowanie ich nastrojami i myśleniem na skalę masową itp.

W sumie należy - zdaniem naszym - problemom rozpoznania, maskowania, walki radioelektronicznej, walki psychologicznej / w ujęciu zarówno specjalistycznym jak i kompleksowym / nadać szczególną rangę i zapewnić szczególne warunki rozwoju. Łączy wymienione nauki to, że dotyczą bezpośrednio sfery walki informacyjnej. Stąd propozycja ujęcia ich w ramach jednej wspólnej nauki o walce informacyjnej.

Należy dodać, że walka ta toczy się stale i dotyczy nie tylko wojsk, ich środków, sił i systemów; nie występuje bowiem tylko w ramach walki zbrojnej, ale przenika w sferę wszystkich innych, niezbrojnych form walki i sama stanowi szczególną, wyodrębniającą się formę walki. Zatem jest to problemem nie tylko nauk wojskowych, ale także wszystkich niezbrojnych form walki.

Byłaby więc nauka o walce informacyjnej nauką typowo interdyscyplinarną.

6.10. Historia sztuki wojennej i wojskowości jest nauką o walce zbrojnej w przeszłości, o rozwoju dotychczasowym sztuki walki tej prowadzenia.

Jest ona obiektem zainteresowań każdej z nauk wojskowych stając się także ich częścią - nauką o dotychczasowym rozwoju ich przedmiotu badań, a także nauką o dotychczasowym rozwoju ich samych /każdej z tych nauk /.

Niezależnie od tego jest historia sztuki wojennej jedną ze specjalności historycznych i jako taka należy do dziedziny nauk humani-

stycznych. Ze względu na przedmiot badań historia sztuki wojennej może i powinna być zaliczana do grona nauk wojskowych.

6.11. Niektóre nauki zaliczone przez nas do grupy nauk wojskowych takie jak: metodyka wojskowych badań naukowych i prognostyka wojskowa, naukoznawstwo wojskowe, metodyka nauczania i kształcenia/wychowania/żołnierzy, dydaktyka i pedagogika wojskowa, w swej części praktycznej/ nie spełniają kryterium wspólności przedmiotu badań i względu /punktu widzenia, aspektu/ oraz celu.

Ich usytuowanie w systemie nauk wojskowych wynika z wymagań praktyczno-organizacyjnych, wskazujących na potrzebę usytuowania każdej nauki tam, gdzie uzyska ona najdogodniejsze warunki rozwoju.

Nauki te można więc usytuować /patrz-pkt.1/ w ogólnej teorii nauk wojskowych, lub /w wypadku ich odpowiedniego rozwoju/ uznać za samodzielne dyscypliny /specjalności/ naukowe. Ponadto w sposób wyspecjalizowany wchodzi one w zakres zainteresowań badawczych wszystkich pozostałych nauk wojskowych jako, że nie może nauka /żadna dyscyplina ani specjalność naukowa /atstrahować od: historii i prognozy rozwoju swojego przedmiotu badań i samej siebie; rozwoju swej metodyki badań i metodyki nauczania oraz wychowania swych kadr; nauki "o sobie samej".

Nauki o których mowa, wchodzi w system nauk wojskowych, nie przestają być jednocześnie częścią nauk macierzystych, a to ze względu na przedmiot, punkt widzenia i cel badań. Odpowiednio zatem są one częścią historii, metodologii nauk i metodyki badań naukowych, prognostyki, pedagogiki, naukoznawstwa itd.

6.12. Do nauk wojskowych zaliczone mogą być również /w zależności od konkretnych warunków/ różne specjalności naukowe. W naszych warunkach aktualnie zaliczamy do nauk wojskowych w ramach nauk poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk: teorię strzelania, bombardowania, mi-

nowania, naukę o eksploatacji sprzętu i uzbrojenia itp.

7. INTERNACJONALISTYCZNY /KOALICYJNY/ I NARODOWY CHARAKTER NAUK WOJSKOWYCH PAŃSTW SOCJALISTYCZNYCH.

Doświadczenia powojennego czterdziestolecia wskazują, że - zgodnie z założeniami ideologicznymi oraz celami społeczno-politycznymi marksizmu-leninizmu - rozwój każdego państwa /społeczeństwa/ socjalistycznego z osobna stanowi przesłankę sukcesów całej wspólnoty, i odwrotnie - osiągnięcia wspólnoty stanowią przesłankę rozwoju każdego z jej państw /społeczeństw/ we wszystkich płaszczyznach. Prawidłowość ta w całej rozciągłości dotyczy problematyki obronnej. Umacnianie obronności każdego z osobna państwa socjalistycznego przyczynia się do wzrostu siły obronnej całej wspólnoty, która z kolei sprzyja pokojowemu rozwojowi poszczególnych jej członków. W oparciu o tę prawidłowość powinna się nadal rozwijać i pogłębiać internacjonalizacja nauk wojskowych państw socjalistycznych. Stale pogłębiająca się integracja działań umożliwia /powinna umożliwić/ naukowcom poszczególnych państw specjalizowanie się w określonej problematyce, co z kolei pozwala ograniczyć zakres prac naukowo-badawczych i tym samym skupić uwagę na rozwiązywaniu najistotniejszych dla danego państwa problemów.

W naukach wojskowych państw socjalistycznych istnieją rozwiązania istotne i przydatne dla wszystkich - wspólne oraz inne /specyficzne/, mające szczególny walor i znaczenie tylko dla niektórych z nich.

Rozwiązania specyficzne przydatne są bardziej danemu państwu aniżeli pozostałym, natomiast rozwiązania wspólne są w zasadzie w jednako-
wym stopniu i w analogiczny sposób wykorzystane przez poszczególne państwa.

Implikuje to obecność w naukach wojskowych państw socjalistycznych treści internacjonalistycznych /koalicyjnych/ i narodowych.

Przyczyną wystąpienia problemów wspólnych jest jedność generalnych celów i założeń państw wspólnoty, podczas gdy o istnieniu problemów

specyficznych decydują przede wszystkim odmienne warunki i możliwości każdego z nich, wynikające m.in. ze zróżnicowanego poziomu rozwoju naukowego, technicznego, ekonomicznego z różnic w potencjale wojennym, położeniu geograficznym i tp.

To, co wspólne w naukach wojskowych państw socjalistycznych, wyraża z zasady najbardziej ogólne treści teoretyczne, natomiast to, co specyficzne dla danego państwa, ściśle się zazwyczaj wiąże z jego praktyczną codzienną działalnością. Jednak rozwiązywanie i problemów wspólnych, i specyficznych służy zaspakajaniu potrzeb zarówno całej wspólnoty, jak też każdego państwa socjalistycznego z osobna.

Ponieważ w państwach socjalistycznych cele internacjonalistyczne /koalicyjne/ stanowią wraz z podstawowymi celami narodowymi dialektyczną jedność, więc zarówno rozwiązania wspólne, jak i specyficzne nauk wojskowych państw socjalistycznych, służąc w efekcie zwiększaniu mocy obronnej wspólnoty socjalistycznej, są koalicyjne i narodowe zarazem.

W szeroko rozumianej działalności naukowej niezwykle ważną rolę odgrywają:

- po pierwsze - przyjęta metodologia, traktowana jako podstawa światopoglądowa, którą odzwierciedlają zarówno stosowane metody, jak i procedury badawcze;

- po drugie - organizacja, decydująca o sprawności i tempie badań naukowych oraz wdrażaniu ich wyników do praktyki;

- po trzecie - treści nauki, które wytyczają kierunki i tempo badań oraz bezpośrednio służą praktyce.

Ogólną podstawę metodologiczną nauk wojskowych państw socjalistycznych stanowi filozofia marksistowsko-leninowska. Ukierunkowuje ona prowadzone w jej ramach badania naukowe.

W rezultacie przyjęcia za podstawę badań metodologii marksisto-

wsko-leninowskiej - zwłaszcza dialektyki i marksizmu historycznego - nauki wojskowe uprawiane w państwach socjalistycznych wysuwają wszechstronne i uzasadnione twierdzenia i hipotezy, które znajdują zastosowanie we wszystkich państwach wspólnoty. Nie neguje to oczywiście potrzeby twórczej konfrontacji poglądów między przedstawicielami różnych szkół myślenia w jednym państwie socjalistycznym, a także naukowcami z poszczególnych państw. Posługiwanie się metodologią marksistowsko-leninowską nie zapewnia bowiem automatycznie poprawności rezultatów w dociekaniach badawczych.

Rozpatrywanie zatem problemów związanych z walką zbrojną i wojskiem walkę tę realizującymi w ich dialektycznym powiązaniu i w oparciu o materialistyczny pogląd na świat jest cechą łączącą nauki wojskowe uprawiane we wszystkich państwach socjalistycznych. Metodologia ta uwzględniająca klasową funkcję każdej armii oraz rzeczywiste źródła wybuchu wojen, umożliwia racjonalne określanie ich istoty i charakteru, wykrywanie prawidłowości, formułowanie praw walki zbrojnej, wypracowywanie teorii naukowych i reguł postępowania, co ma znaczenie podstawowe dla wszystkich sfer działalności w każdej z dyscyplin /specjalności/ nauk wojskowych. Pozwala to na ustalenie najbardziej skutecznych i racjonalnych sposobów osiągania założonych celów. Przyjęcie i stosowanie we wszystkich państwach socjalistycznych wspólnej metodologii przy rozwiązywaniu zagadnień z zakresu nauk wojskowych powoduje wreszcie możliwości integrowania wysiłków naukowo-badawczych, wzbogacając tym samym dorobek nauk wojskowych całej wspólnoty i każdego z wchodzących w jej skład państw.

Przyczynia się ponadto do racjonalizacji postępowania we wszystkich sferach i obszarach nauk wojskowych.

Intensywny rozwój nauk wojskowych, ciągle dezaktualizowanie się doświadczeń drugiej wojny światowej oraz wojen późniejszych, a także

znacznie mniejszy niż ZSRR potencjał naukowy, techniczny i ekonomiczny pozostałych państw socjalistycznych sprawiają, że w sferze instytucjonalno-organizacyjnej nauk wojskowych dużą rolę odgrywa integracja poczynań. Umożliwia ją systematyczne konkretyzowanie celów ogólnych, a także celów cząstkowych odnoszących się do poszczególnych dyscyplin wojskowych. Chodzi bowiem o to, aby wysiłki państw socjalistycznych na każdym następnym etapie rozwojowym w coraz mniejszym stopniu nakładały się na siebie oraz aby posiadane siły i środki wykorzystywać do rozwiązywania problemów zasadniczych.

Intensyfikowaniu współpracy naukowej sprzyja koordynacja działalności naukowo-badawczej w ramach Układu Warszawskiego. Szczególne w tym względzie znaczenie mają sesje naukowe oraz posiedzenia zespołów ukierunkowujących rozwój określonych problemów. Na nich to przyjmuje się ustalenia możliwe do przyjęcia przez wszystkich członków wspólnoty.

Zgodność oraz wzajemne dopełnianie się problematyki wspólnej i specyficznej w naukach wojskowych znajduje szczególne odzwierciedlenie w sferze treściowej /merytorycznej/ wszystkich jej dyscyplin. Na poparcie tej tezy można przytoczyć wiele przykładów. Ujawnianie prawidłowości przejawiających się w toku wojny i walki zbrojnej oraz sformułowanie na ich podstawie odpowiednich praw ma znaczenie zarówno dla każdego z osobna państwa socjalistycznego, jak i dla całej wspólnoty, bowiem umożliwia rozwiązywanie w jednolity sposób niemal wszystkich zagadnień. Dla dalszego rozwoju nauk wojskowych równie istotne znaczenie ma ich systematyka oraz ujednoczenie podstawowych pojęć odnoszących się do wojny, a zwłaszcza walki zbrojnej. Jednolite podejście do treści nauk wojskowych w istotny sposób przyczynia się także do przyspieszenia tempa ich dalszego rozwoju.

Systematyka nauk wojskowych nie jest oczywiście celem samym w sobie.

Pozwala ona jednak określić w sposób uzasadniony, na rozwoju których dyscyplin i specjalności naukowych należy skupić wysiłki, aby uzyskać najwyższe efekty w dziedzinie obronności. Umożliwia ponadto systemowe podejście do planowania prac naukowo-badawczych i łączenie wysiłków zespołów naukowych dla rozwiązania najbardziej złożonych, trudnych i aktualnych kwestii.

Nauki wojskowe współcześnie - to oczywiście nie tylko wiedza oparta na doświadczeniach ubiegłych wojen, to również twierdzenia i hipotezy odnoszące się do przyszłości. Coraz większą więc rolę w przygotowaniu państwa do wojny odgrywają prognozy wskazujące na możliwy, najbardziej prawdopodobny charakter ewentualnej przyszłej wojny i na sposoby jej prowadzenia. Doświadczenia ubiegłych wojen w coraz mniejszym bowiem stopniu mogą być przydatne w czasie ewentualnych przyszłych działań z zastosowaniem nowych środków walki.

Określenie w oparciu o racjonalne przesłanki trendów rozwojowych działalności militarnej pozwala na unikanie pomyłek i zbędnych wydatków obciążających gospodarkę kraju. Obserwowany w ostatnich latach rozwój prognostyki w naszych siłach zbrojnych jest liczącym się wkładem nauk wojskowych w umacnianie obronności naszego kraju i całej wspólnoty socjalistycznej.

Z przeprowadzonej analizy należy wnioskować, że integracja nauk wojskowych znajduje wyraz zarówno w ich treści, w świadomości ludzi tę naukę uprawiających, jak też w praktycznej działalności naukowej. Rozważania powyższe wskazują, że nauki wojskowe państw socjalistycznych są narodowe i internacjonalistyczne /koalicyjne/ zarazem, gdyż zarówno to, co w nich specyficzne jak i to, co wspólne, służy zarówno każdemu z państw socjalistycznych, jak i całej ich wspólnocie.

8. POGLĄDY NA ROZWÓJ NAUK WOJSKOWYCH I KIERUNKI PODNOSZENIA EFEKTYWNOŚCI PRACY NAUKOWEJ.

Przed naukami wojskowymi i nauką wojenną w oażości stoją - zdaniem naszym - u schyłku XX w. wyjątkowo rozległe i trudne zadania, jakie narzuca nam obecny oraz przewidywany kształt rzeczywistości.

8.1. Teoria rozwoju systemów nakazuje widzieć każdy system w procesie jego stawania się, prosperowania i obumierania. Przeciwdziałanie starzeniu się systemu jest możliwe przez zmiany parametryczne, nie naruszające jego zasadniczej struktury. Jednakże z biegiem czasu zmiany te przestają być skuteczne. System przestaje działać. Może być znów reanimowany tylko drogą zmian jakościowych, strukturalnych.

Otóż, zdaniem naszym wojna jest - to splot zjawisk tworzących wielki system. Przez wieki - jako środek osiągnięcia celów politycznych głównie drogą przemocy zbrojnej - dostosowywana była do zmieniających się warunków, potrzeb, możliwości. Jej kolejne adaptacje miały charakter parametryczny, a zatem nie naruszały samej istoty zjawiska. Współcześnie jednak rozwój świata doprowadził do sytuacji, w której ów wielki system, traci swoją skuteczność. Nie na darmo politycy i mężowie stanu stwierdzają, że wojna - przynajmniej w dotychczasowym jej kształcie, tj. jako wysiłek zbrojny - ograniczony realnymi możliwościami stron - przestaje być narzędziem polityki. Techniczne możliwości wzajemnego zniszczenia się przerosły potrzeby wojny, postawiły pod znakiem zapytania istnienie ludzkości i globu ziemskiego. Próby ratowania dotychczasowego pojęcia wojny, jej istoty, roli w polityce, znajdujące m.in. swój wyraz w zakładaniu różnych ograniczeń / teorie wojen ograniczonych, elastycznego reagowania itp./, nie mogą być uznane za realne. Przeważa raczej pogląd, że wojna między mocarstwami nieuchronnie będzie musiała przekształcić się w kataklizm atomowy, którego polityczny bezsens stawia pod znakiem zapytania prawdopodobieństwo jej

wybuchu.

Dokonyuje się więc zasadnicze przewartościowanie. Oto zbrojenia o rozmiarach totalnych /a z takimi mamy współcześnie do czynienia/ coraz wyraźniej stają się narzędziem walki ekonomicznej, psychologicznej, ideologicznej, walki w sferze nauki i techniki itp. Rozwój rzeczywistości doprowadził do powstania tak silnych zależności między różnymi państwami i społecznościami oraz tak wielkich i pilnych do rozwiązania problemów ogólnoswiatowych /jak np. ochrona środowiska naturalnego/, że niepomierne wzrosła i nadal wzrasta skuteczność niezbrojnych form przemocy.

Rośnie zatem rola niezbrojnych form walki. Rośnie niebezpieczeństwo wybuchu wojen ograniczonych i peryferyjnych, ale także domowych, będących następstwem zmagania w sferze ideologicznej, psychologicznej, informacyjnej, ekonomicznej czy też w sferze nauki i techniki. Wzrasta zagrożenie występowaniem starć oscylujących na pograniczu walki zbrojnej i niezbrojnej.

W rozwoju nauk wojskowych na przełomie XX i XXI wieku powinno się uwzględnić te nowe okoliczności oraz skuteczniej niż dotychczas spróbować wywrzeć nacisk na kierunki i tempo rozwoju nauk, których domeną jest badanie problemów wojny i pokoju. Oznacza to potrzebę: wyjścia z problematyką wojenną i obronną na forum całej nauki; zacieśnienia więzi /współdziałania/ między naukami wojskowymi a pozostałymi, usunięcia istniejących między nimi barier, co będzie z korzyścią dla spraw obronności.

8.2. W wyniku rewolucji naukowo-technicznej, a także ogromnego i gwałtownego wzrostu możliwości ekonomicznych, szczególnie zaś produkcyjnych, w rezultacie rozwoju oświaty, komunikacji i telekomu-

nikacji szybko rodzą się nowe systemy broni, środków walki zbrojnej i niezbrojnej, nowe metody i sposoby niszczenia, i to nie tylko fizycznego. Wzrastają możliwości wykorzystania najnowszych osiągnięć: fizyki, biologii i neurobiologii, genetyki, chemii, geofizyki, a także psychologii i psychotroniki dla przygotowania zupełnie nowych środków i metod przemocy zarówno zbrojnej, jak i niezbrojnej.

Nie wolno naukom wojskowym tych nowych możliwości przeoczyć. Przeciwnie- trzeba je wszystkie poważnie brać pod uwagę, rozwijając zarówno ogólną teorię wojny i ogólną teorię walki zbrojnej jak też poszczególne dyscypliny i specjalności naukowe tworzące system nauki wojennej i nauk wojskowych. W związku z tym nie należy tworzyć żadnych sztucznych barier hamujących rozwój nowych teorii i poglądów naukowych, a także nowych naukowych dyscyplin i specjalności, zarówno szczegółowych jak i interdyscyplinarnych. Przeciwnie- trzeba tworzyć klimat sprzyjający nowatorstwu, a jednocześnie przywrócić rangę krytyce naukowej, swobodnej, nie obciążonej żadnymi naciskami nie hamowanej obawą przed autorytetami.

Istotną rolę w tej mierze powinno się przypisać rozwojowi metod badawczych /a także prognostyki/, opartych głównie na nowoczesnej technice komputerowej i nowoczesnych teoriach myślenia. Ogromne zadanie staje również przed dydaktyką. Coraz bardziej i coraz radykalniej należy- zdaniem naszym - przesunąć akcenty w tej dziedzinie, a także zdolności przystosowywania się do zaskakujących warunków sytuacji. Postęp w tych dziedzinach warunkuje możliwości realizacji

pozostałych zadań. Dlatego należy nań zwrócić uwagę szczególną.

8.3. Efektywność pracy naukowej jest pojęciem złożonym. Dotyczy zarówno pojedynczych pracowników, jak i zespołów naukowo-badawczych, placówek i instytucji naukowych, organów kierujących, traktowanych oddzielnie i łącznie - w większych strukturach organizacyjnych. Efektywność dotyczy również wartości wykonanych prac badawczych, rozwojowych i wdrożeniowych. Różnie też musi być mierzona w poszczególnych dziedzinach nauk.

Powyższe spostrzeżenie ujawnia złożoną sieć dróg prowadzących do zwiększenia efektywności pracy naukowej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych. Zachowując w świadomości ten fakt, w materiale niniejszym ograniczono się do próby sformułowania zasad sojuszniczego współdziałania naukowego. Zasady te stanowią bowiem podstawę efektywności pracy naukowej w skali ZSZ.

Współpraca naukowa armii państw-stron UW rozwija się w ramach ich współpracy wojskowej. Odpowiednio do okoliczności zmieniały się też zasady tej współpracy. Charakter dokonujących się zmian kształtował się pod wpływem nabywanych doświadczeń^a, aktualnych możliwości potencjałów naukowych armii sojuszniczych oraz możliwości ekonomicznych państw-stron UW z jednej strony, a pod wpływem potrzeb obronnych, które dyktowała sytuacja polityczno-militarna na świecie - z drugiej strony.

Celem dokonywanych zmian była konieczność zwiększenia efektywności pracy naukowej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych. Taką konieczność wyznaczył zarówno wzrost nakładów ponoszonych na pracę naukową, jak i też rosnące zapotrzebowanie na jej odkrywcze, twórcze rezultaty.

Cel i przesłanki kształtujące charakter zmian w zasadach współpracy naukowej nabrały szczególnej wymowy w dobie obecnej.

Narzucony państwu socjalistycznemu wyścig we wszystkich dziedzinach zbrojeń, objął w szerokim zakresie sferę badań naukowych.

Sprostanie potrzebom chwili możliwe jest m.in. poprzez dalsze zacieśnienie współpracy naukowej w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Tylko w ten sposób można osiągnąć wyższy stopień koncentracji sił i środków na realizację priorytetowych zadań badawczych armii sojuszniczych oraz obniżenie, a przynajmniej zachamowanie tempa wzrostu ogólnych nakładów każdego z państw na prace badawcze, rozwojowe i wdrożeniowe.

W sferze ogólnego planowania pracy naukowej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych, osiągnięty poziom współdziałania odpowiada aktualnym wymaganiom. Pozostaje jedynie doskonalenie technik i procedur tej współpracy, co też w praktyce ma miejsce. Inna sytuacja istnieje w sferze wykonawczej, powinno się tu uczynić znaczący krok w celu wzbogacenia form współpracy naukowej armii sojuszniczych. Stosowane obecnie procedury, według których realizują one samodzielnie i w zasadzie niezależnie od siebie zadania badawcze ujęte w planach Zjednoczonych Sił Zbrojnych, nie odpowiada ani współczesnym wymaganiom, ani przyszłości, ani także klasowemu charakterowi Zjednoczonych Sił Zbrojnych.

Sytuacja dojrzała do tego, aby wprowadzić na stałe do praktyki w sferze wykonawczej takie formy współpracy naukowej, jak np:

- powoływanie mieszanych zespołów badawczych do opracowania określonych tematów lub prac konstrukcyjno-doświadczalnych;
- stworzenie możliwości bezpośredniego kontaktowania się instytucjom prace te zlecającym i wykonującym, a także zapewnienie warunków do utrzymania ścisłej, roboczej współpracy pomiędzy pokrewnymi instytucjami naukowymi armii sojuszniczych;
- realizowanie niektórych prac w oparciu o fundusz Zjednoczonych Sił Zbrojnych;
- prowadzenie szkolenia i doskonalenia kadry naukowej.

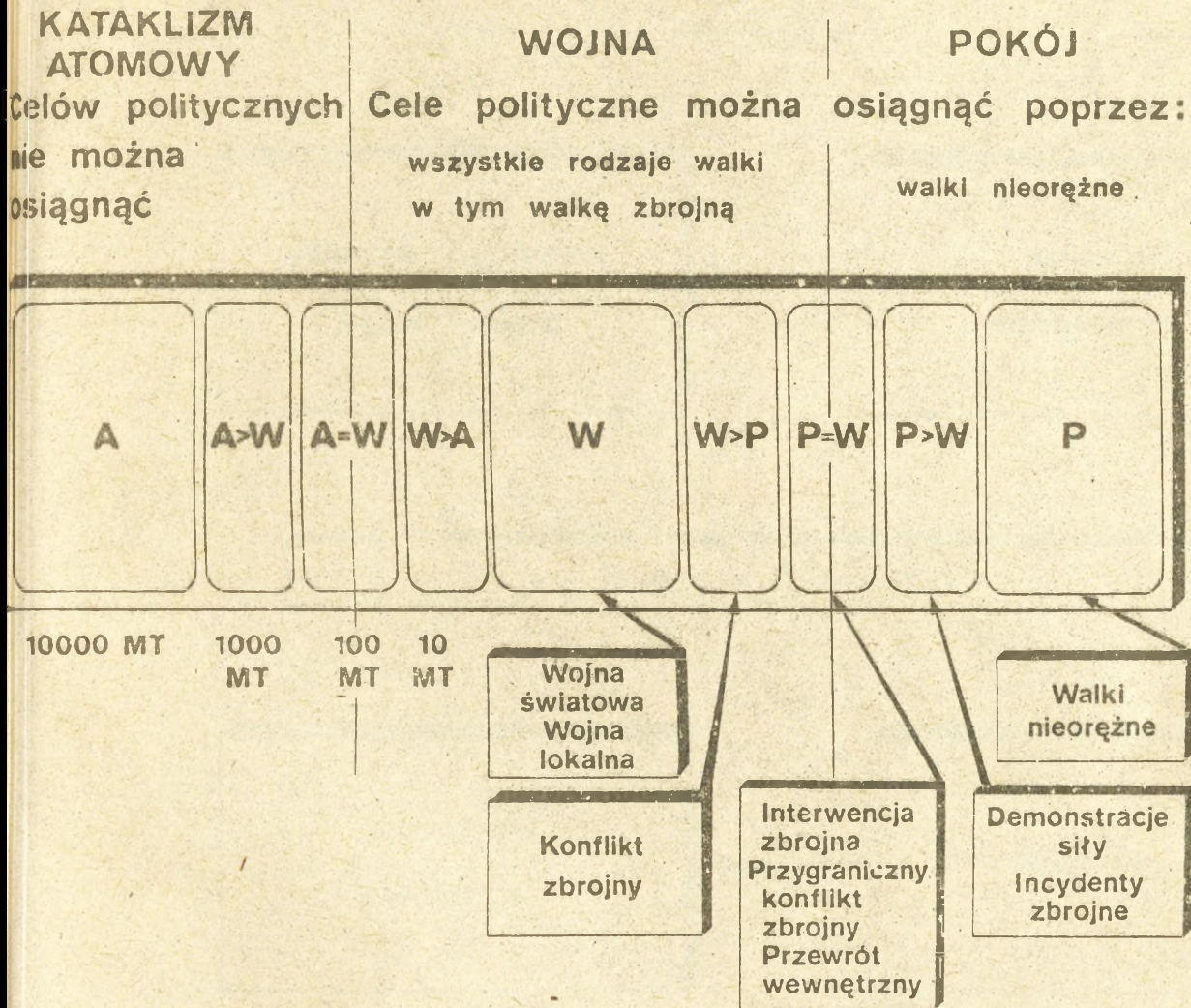
Istnieje też pilna potrzeba rozważenia możliwości zorganizowania w

ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych jednolitego systemu naukowej informacji wojskowej.

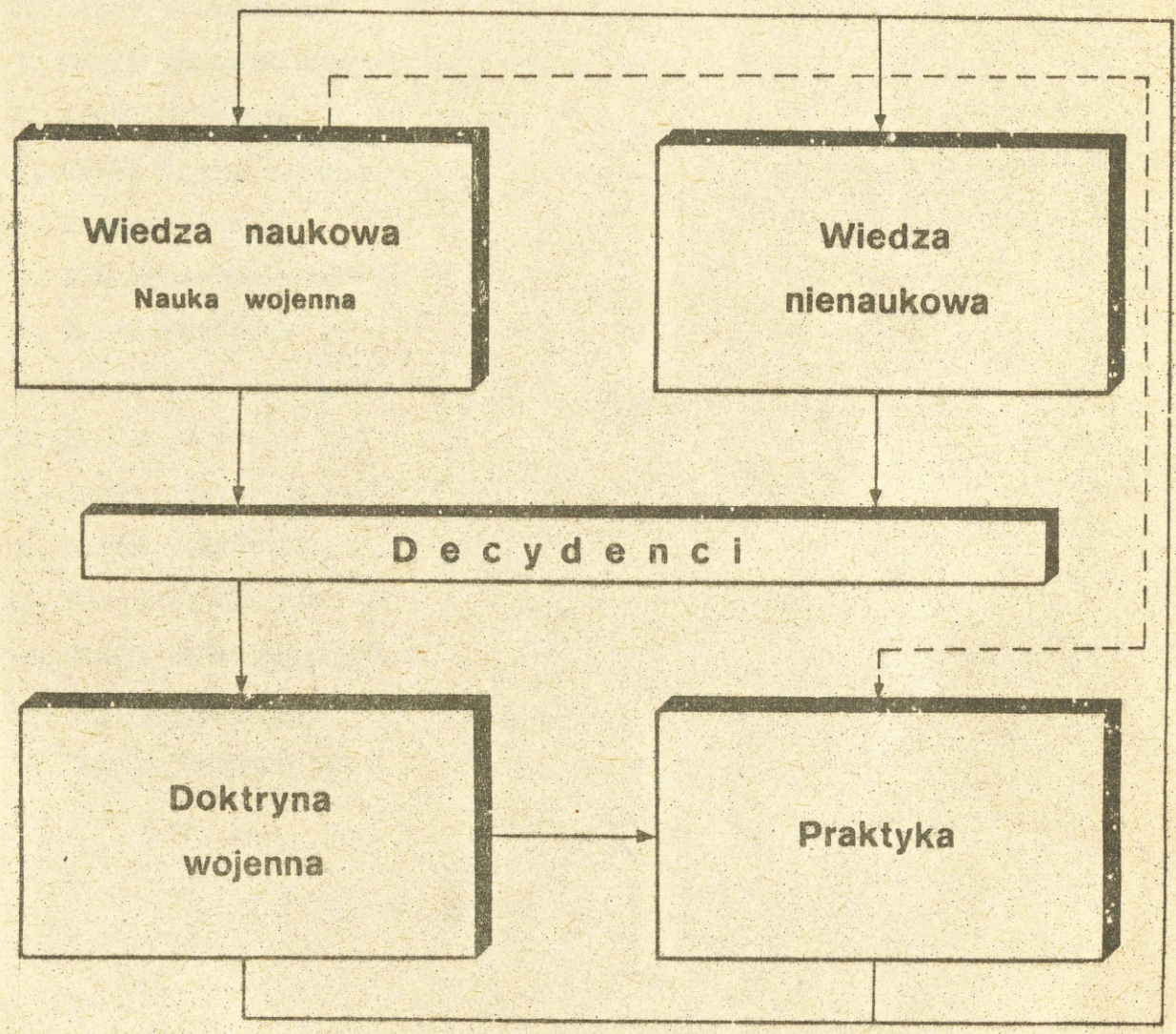
Przytoczone propozycje wskazują na potrzebę dalszego doskonalenia zasad współpracy naukowej w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych na wzór rozwiązania przyjętego w ramach RWPG w 1985 r. i w duchu Deklaracji o współpracy w dziedzinie ideologii, nauki i kultury podpisanej w kwietniu br. przez I Sekretarza PZPR i Sekretarza Generalnego KPZR.

Nawiązując do spostrzeżenia uczynionego na wstępie proponujemy podkreślić, że w ostatecznym rachunku o efektywności pracy naukowej w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych zadecyduje racjonalne i skoordynowane ukierunkowanie wysiłku naukowego pojedynczych pracowników i zespołów naukowo-badawczych, a także narodowych placówek i instytucji naukowych.

Załącznik nr 1

Rys. nr 1. Stan pokoju, wojny i kataklizmu atomowego

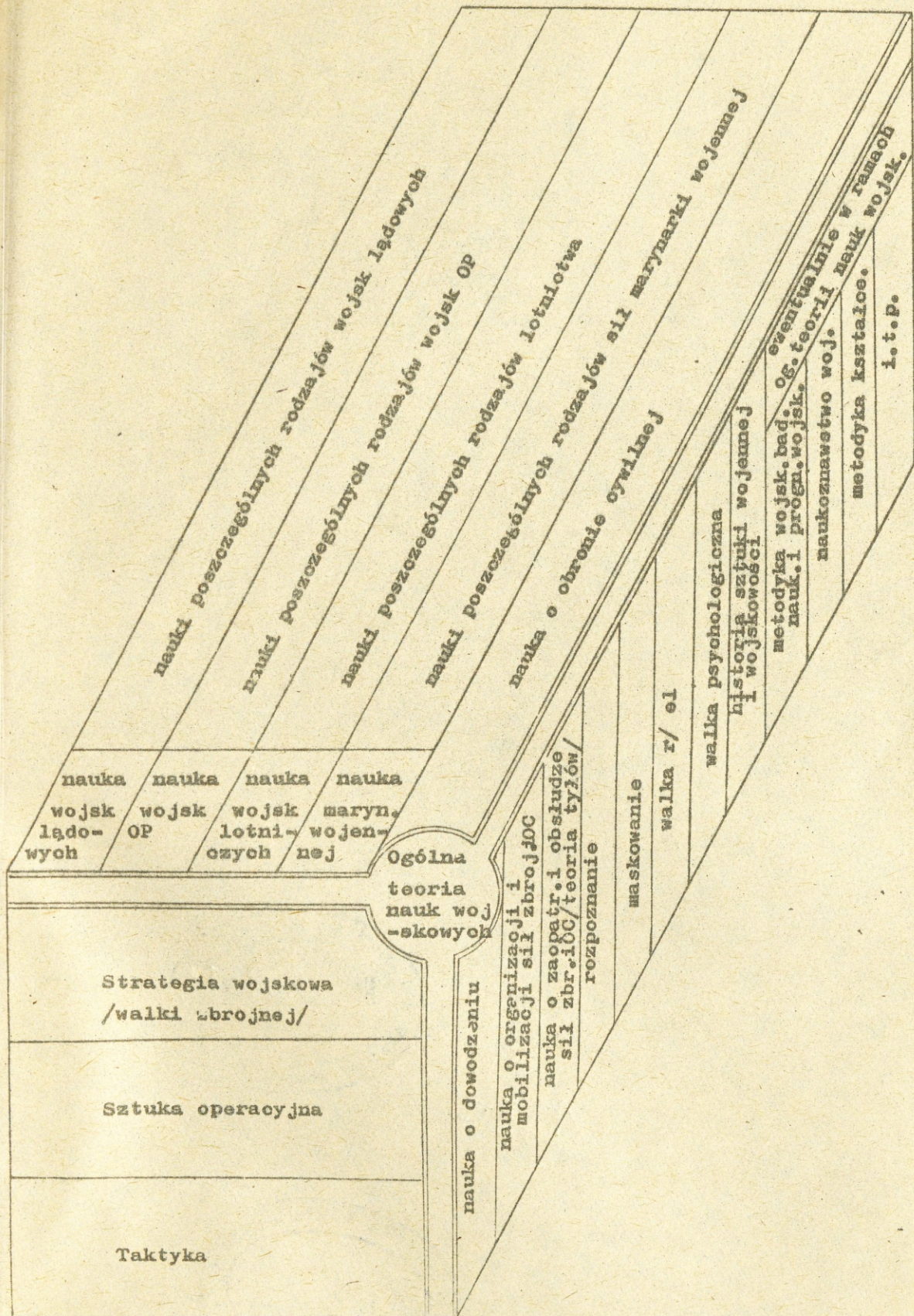

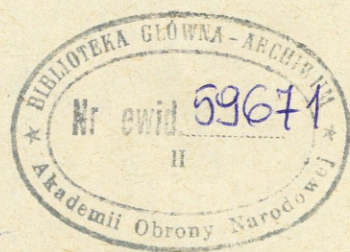
Rys. nr 2 Obszary problematyki wojennej

WYKAZ

dziedzin nauki w PRL

1. Nauki chemiczne
2. Nauki ekonomiczne
3. Nauki farmaceutyczne
4. Nauki fizyczne
5. Nauki humanistyczne
6. Nauki leśne
7. Nauki matematyczne
8. Nauki medyczne
9. Nauki kultury fizycznej
10. Nauki prawne
11. Nauki przyrodnicze
12. Nauki rolnicze
13. Nauki techniczne
14. Nauki weterynaryjne
15. Nauki wojskowe
16. Nauki teologiczne

~~1254~~

~~1254~~